

Explanatio sancti Thome

hic ē clamor. **Esa.** 5. Expectauit ut faceret iudicium: et ecce iniquitas et iusticia et ecce clamor. Ideo dicit. Et clamor similiter et blasphemia vel contra deū vel contra sanctos. **Leuit.** 24. Quicunque blasphemaverit nomen domini morte morietur. Ideo dicit. Et blasphemia. Et addit. Tollatur a vobis cū omni malitia sc̄ operis. **1. Pet.** 2. Deponentes omnē maliciā et omnē volumn et simulationem. Deinde cum dicit. Estote autē. tc. ponit pertinentia ad nouitatem contrariam passionib⁹ p̄missi s̄contra amaritudinem benignitatem. Unde dicit. Estote autē inuicē benigni qz benignus ē spiritus sapientie. tc. Unde dicit. Misericordes. **Luc.** 6. Estote ergo misericordes sicut et pater uester misericors ē. Contra indignationē cōdonationē. Unde dicit. Donantes inuicē. **Col.** 3. Donantes vobismetip̄ si quis aduersus aliquē habet querelam sī cur deus donavit vobis. **Ro.** 8. Quid etiam p̄pro filio suo nō peperit. Et panopost sequit. Quid non etiā cuī illo nobis omnia donavit.

Capitulū quintū.

Estote ergo imitatores dei sicut filii charissimi: et ambulate in dilectione sicut et xps dilexit nos; et tradidit semetip̄ p̄ nobis oblationē et hostiā de oī in odore suauitatis. Posita exhortatione ad benignitatē et misericordiā que sunt effectus charitatis: hic ostendit eis exemplū. **Utr.** ca qd̄ duo facit. Primo inducit eos ad imitationē etenplarū s. dei. Secundo ostendit in quo debent ipm imitari. ibi. Et ambulate tc. Dicit ergo. Dixi q̄ debetis donare inuicē sicut et deus in xp̄ donavit vobis ergo estos te imitatores dei: qz hoc necessariū est: licet difficile sit. **Eccles.** 2. Quid ē in q̄ homo ut possit sequi regē factorez tuū? Nunq̄ tamē perficie natura humana nisi in coniunctione ad deū. Unde **Job.** 23. Cestigia eius secut⁹ ē p̄ meus: ergo imitandus ē q̄o habemus possibilitatez: qz ad filiū p̄tinet patrem imitari. Et ideo subdit. Sicut filii patrē sc̄ per creationē. **Deuter.** 32. Nonne ip̄ ē pater tuus qui possedit et fecit et creavit te. Et addit. Charissimi quos sc̄ elegit et p̄cipitationem suis p̄missi. Sequitur. Et ambulate. tc. Abi primo ponit imitandi moduz qz in charitate. Sc̄do ostendit immense charitatis signū ibi. Et tradidit tc. Q̄ ergo sumus filii charissimi hoc facit charitas dei. **Ro.** 8. Nō enī accepisti sp̄m seruitus iterū in timore sed accepisti sp̄m adoptionis filiorū in quo clamant abba pater. H̄e enim sp̄m testimoniu redit spiritui nostro q̄ sumus filii dei. **Debet.** ergo ipm in dilectione imitari. Et dicit ambulate. i. semp. p̄scite. **Gen.** 15. Ambula corā me vesto p̄fectus. Et hoc in dilectione qz dilectio ē tale bonū in quo debet hō proficere: et tale debitu qd̄ debet homo semp soluere. **Ro.** 13. Vespini qui cquā debeatis nisi inuicē diligatis. Vel in dilectione q̄ ē via sequē di deū magis de p̄pinquo. prime **Cor.** 13. Adhuc excellentiorē viā vobis demonstro. Si linguis hominū loquar et angelorū. tc. **Col.** 3. Sup oī hec charitatem habetē tc. Et hoc ex templo xp̄i. An subdit. Sicut xps dilexit nos. **Ro.** 13. Cū dilexisset suos q̄ erant in mundo in finē dilexit eos. Et qz fin̄ gregorii p̄bario dilectionis exhibitus est operis. ideo subdit. Et tradidit semetip̄ p̄ nobis. **Ro.** 1. Dillexit nos et lauit nos a peccatis n̄ris. **Gal.** 2. In fide viuo filii dei qui dillexit me et tradidit in mortem semetip̄ p̄ me. **Esa.** 53. Tradidit in mortē animā suam. tc. Nec autē mors fus̄ nobis virilis et necessaria: ideo subdit. Oblationē et ho-

stiam tc. Loquit̄ autē hic apl̄ more veteris legie ī qua ut dicit **Leuit.** 4. quādo quis peccauerat offerri debet p̄ eo hostia et oblatio que dicit p̄ pectato. Item qn̄ quis agebat gratias deo v̄l aliquid coequi volebat oportebat offerri hostiā pacificam. ut dicit **Leuit.** 3. Que qz dem erat in oblationē suauissimi odoris dño. ut dicunt ibi. Hec autē facta sunt per xp̄m: qz ut a p̄tis mundaremur et gloriā coequeremur tradidit semetip̄ pro nobis in oblationē per ea que in vita gesuit. **Ela.** 53. Ob latius ē qz ip̄ voluit tc. Et hostiā pro pectato. et hoc in odore suauitatis. Alludit autē huic qd̄ dicit **Leuit.** 3. Sed certe illa odor nō erat tunc deo acceptus sū se sed fin̄ suā significationē in qua nū significabat oblationem odoriferam corporis xp̄i filii dei. **Gen.** 2. Ecce odor filii mei sicut odor agri plenti. **Can.** 1. Trahem post te cursum in odore vnguentorum tuorum. Sic autē debem⁹ nos sacrificare deo sp̄ualiter. ps. Sacrificū deo sp̄us. tc.

Lectio secunda.

Fornicatio autē et oī inmundicia aut auaricia nec nomine ē in vobis sicut decet sc̄tōs: aut turpitudō: aut stultiloquū: aut scurrilitas que ad rē nō p̄tinet sed magis gratiarūactio.

Supra posita monitiōe apl̄ ut deposita vetustate ephe siū nouitatem assumerent. p̄hibendo vitia sp̄ualia: hic pro biber eisdem vitia etiā carnalia. Inuidit autē in duas. Primo em̄ prohibet vetustatē vitiorū carnaliū. Secundo inducit qd̄ nouitatem ibi. Videat itaq̄ frēs tc. Prima iterū diuidit in tres. Primo excludit vetustatē vitiorū. Sc̄do pponit penā coz. ibi. Hoc autē sc̄tore. tc. Tertio excludit fallaciā ibi. Memo vos seducat tc. Peccata iterū in duas. Prō excludit quedā vitia p̄ncipalia. Secundo excludit quedā adiuncta ibi. Aut turpitudō tc. Excludit autē tria vitia. s. luxuria naturalē que ē cum nō sua. Unde dicit. Fornicatio tc. Osee. 4. Sp̄ua etiā fornicationū decepit eos. i. **Cor.** 6. Fugite fornicationē. Sic faciebat **Job.** 31. Ne pigi sedus cū oculis meis ut nec cogitare de virginē. Dicit autē fornicatio a fornic. i. arcu triūphali iuxta quos erant lupanaria. Proverb. 20. Et omnis inmundicia tc. i. omnis pollutio contra naturā sc̄ que nō ordinat ad generationē. **Gal.** 5. Manifesta sunt opa carnis q̄ sunt fornicatio inmundicia luxuria tc. Tertio excludit auariciā. Sicut quare hoc? Nunq̄ ē id cū p̄tis carnalib⁹. Būdeo dicendū ē q̄ nō nec totaliter diuinaz medū inter sp̄ualia et carnalia p̄tā qd̄ p̄ sic. In p̄to sit duo. s. obiectū p̄tē et delectatio in obiecto. Quædā ergo sūt p̄tā quoz obiectū et delectatio ē sp̄ualis s̄c̄ ita. **Bas.** vindicta q̄ obiectū ire et delectatio ei⁹ ē qd̄ sp̄uale: et s̄lī inanis glā. Quædā versū sūt oī carnalia et obiectū et delectatio sicut gula et luxuria: s̄c̄ auaricia tenet medium qz ei⁹ obiectū ē carnale sc̄ pecunia s̄c̄ delectatio ē sp̄ualis: qz alio quiescit qz in pecunia et iō conquarat auaricia cū p̄tis carnalib⁹ rōne obiecti: cū sp̄ualib⁹ vero rōne delectatiois. **Heb.** vlt. Sicut mores sine auaricia. Vel vices dū ē q̄ auaricia opp̄onit iusticer: vñ ponit p̄spē luxurie q̄ ē adulteriū qd̄ ē iniustus vñus mulieris alter⁹: s̄c̄ auaricia iniust⁹ vñus pecunie. Sicut supra dixi. Qui furabat tc. hic autē dicit. q̄ nec noset tc. qz in pugna sp̄uali vitia carnalia p̄eo occurrit vñceda qz frustra pugnat qz p̄tra tristeca nisi p̄mo vñcat extristeca sc̄ carnalia: stra qz sp̄ re manet bellū. Et iō dicit. Nec nolet i vobis s̄c̄ dec̄ sc̄tōs. abstinenre a facitis a cogitationib⁹ et a dicens. **Ela.** 4. Verda babylonis nonē et reliqas et p̄geniē et germe.

in epistolam ad Ephesios v.

Ecc. 4. Curam habe de bono nomine: quia hoc decet sanctos. **2. corinth. 6.** In omnibus exhibeam nosmet ipsos sicut dei ministros **rc.** **[Sequitur.]** Aut turpitudo. **rc.** Ibi ponit quedam virtus adiuncta. Circa quod duo facit. Primo adiuncta virtus excludit. Secundo ad contraria eorum inducit. **ibid.** Sed magis gratiarum actio **rc.** Tria ergo virtus excludit scilicet turpitudinem que est in tactibus turbibus et amplexibus et osculis libidinosis. **Proverb. 6.** Qui est adulterus est propter cordis inopia perdet animam suam et turpitudinem et ignominiam congregat sibi. Tres sunt illoque. id est verba provocantia ad malum. **Ecc. 9.** Colloquium illius quasi ignis exardest. scilicet male mulieris. Et surrilitate. id est verbum ioculariorum per quod aliqui volunt inde placere aliis. **Mat. 12.** De omni verbo ocioso quod locutum fuerint homines reddent rationem de eo in die iudicij. Et hec omnia sunt mortalia in quantum ad mortalia peccata ordinantur. quod aliquid etiam si bonum sit ex generere in quantum ad mortale ordinatur est mortale. **Deinde** inducit ad contraria scilicet gratiarum actiones. **Anide** dicit. Sed magis gratiarum actio. **Isa. 51.** Gaudium et leticia inuenient in ea gratiarum actio et vox laudis.

Lectio tertia.

Hoc enim scitorum intelligentes: quod omnis fornicator. aut immundus. aut auarus quod est ydolorum seruitur non habet hereditatem in regno Christi et dei. **Item** vos seducat in anibus verbis. propter hoc enim venit ira dei in filios dissidentes. **Molite** ergo effici participes eorum. **Supra** probavit aplius peccata carnalia: hic comunitur penam damnationis que peccatoribus infligitur. Circa quod duo facit. **Primo** enim de hoc eos certificat. **Secundo** sanguinem peccata recitat ibi. **Q**uoniam fornicatorum **rc.** **Dicit** ergo hoc scitorum intelligentes. id est actualiter non soli habitualiter per certa habentes. **1. Job. 2.** **Dicit** scripti vobis ut sciatatis **rc.** **E**t quid? quod omnis fornicator aut immundus aut auarus: quod est ydolorum seruitur non habet hereditatem in regno Christi et dei. **Mota** quod vocat hic auaritiam ydolatriam quoniam ydolatria est quodam honor soli deo debitus impendit creature. **Nunc** autem deo duplicitate honor debet. scilicet ut in eo finem nostram constituanus et ut in eo fiduciam nostram finaliter ponamus. ergo qui hoc in creaturis ponit reus est ydolatrie. hoc autem facit auarus qui finem suam in re creata ponit et etiam totam suam fiduciam. **Oec. 8.** Argentum suum et aurum suum fecerunt sibi ydola ut interirent. **E**t hoc quia ut dicit **Proverb. 11.** Qui confidit in divitiis suis corruet. **Sed** cum in alijs peccatis ponat homo finem sub in creatura cui amore inheret quare etiam in illis non dicit peccator ydolatriam? **Respondeo** Ydolatria est aliquid exteriorum indebet colere. **N**unc autem in alijs peccatis ponit finis in interioribus quasi in propria exaltatione. **Sed** qui ponit finem in divitiis ponit in eis finem ut in exteriori sicut ydolatria. **Sed** nunc quid auari honor deo debitus exhibentes creature: realiter sunt ydolatre per se. **Pico** quod non: quia in moralibus acris seu opera iudicant ex fine. **Illi** ergo per se est ydolatra qui intendit per se cultum exhibere creature. **Hoc** autem non intendit auarus per se sed per accidentes hoc facit in quantum superflue et inordinate diligat. **E**t quid de talis. Non habebit hereditatem. quippe quia filii et heredes ut dicit **Rom. 8.** **N**unc autem tales non sunt filii qui sic carnales sunt. ergo hereditatem non habent. quia ut dicit **1. corinth. 15.** Caro et sanguis regnum dei non possidebunt. id est deum qui dicit **Ezech. 44.** Ego hereditas eorum

Sed posset queri si hereditas ista est ipse deus eius sit idemvisibilis et imparibilis. quare dicitur in regno Christi et dei diuisione ac si hereditas ista sit diuisibilis. **R**espondeo. Hereditas nostra consistit in fructuione dei. nunc autem deus altere se fructus nos co. quia deus seipso perfecte fructus. quod seipso perfecte cognoscit. et totaliter diligit quantum cognoscibilis et diligibilis est. non autem sic nos. quia licet ipsum perfecte cognoscamus in patria et per consequens diligamus quia qui aliquid simplex attingit ipsum totum cognoscit: et si non totaliter. sicut lux solis si esset punctalis humanus oculus ipsum totam apprehenderet non totaliter. oculus vero aquile ipsum totaliter comprehendet. **S**ic et si dei perfecte cognoscimus in patria et perfecte diligimus: sed ipsum totaliter non comprehendimus. ideo videtur ibi esse quedam imperficiatio in particularitas. **E**t ideo dicit Christus et dei coniunctum. quasi parvum cum parte ponendo. id est quia per Christum non per alium habet hereditas. **D**einde cum dicit. **N**emo vos seducat. hic excludit fallatas seductores. **E**t circa hoc duo facit. **P**rimo enim ponit ammonitionem. **S**ecundo subtiliter ipsum rationem ibi. Eratis enim aliquando tenebre **rc.** **P**rima iterum in duas: quia primum moneret eos ut non seducant verbis eis credendo. **S**ecundo ut non comunicent eis mala facienda ibi. **E**t nocte comunicare **rc.** **P**rima adhuc in duas. quia primo remouet seductores. **S**ecundo ostendit seductionis signum ibi. Propter hoc enim venit ira dei **rc.** **M**orandum est ergo quod in vitiis carnalibus soli docuit cauere seductionem. quod a principio ut hoies possent libere frui propulscentiis cogitauerint inuenire roes et fornicationes et huiusmodi veneras non essent peccata. **E**t ideo dicit in anibus verbis: quod sine ratio sunt talia verba que dicuntur quod butusmodi non sine peccata nec excludant a regno dei et Christi. **1. Cor. 2.** **D**idete ne quis vos seducat per prophetiam et inanem fallaciam. **E**t quod tales sint seductores et talia verba seducentia ostendit. quia nisi peccata carnalia essent peccata non puniuntur a deo. quia cum deus sit iustus non infligit penam sine culpa. **N**unc talia autem puniuntur a deo. ergo peccata sunt. **V**is nocte probat cum dicit. Propter hec enim venit ira dei secundum peccata carnalia in filios dissidentes: ut patuit in diluvio. **Gen. 6.** Item in zodomitis. **Gen. 19.** Item tribus beniamen fere tota sumpta fuit propter hec. **Judicium 20.** Dicit autem filios dissidentes. quia sicut peccates disfidunt de vita eterna. quia qui sic facientes speraret vitam eternam magis esset presumptio quam spes que est certa expectatio future beatitudinis ex meritis **rc.** **A**nde supra. 4. **Q**ui desperantes semetipsos tradiderunt impudicitatem in operationem immundicie omnis in auaritia. **Cap. 7.** Nullum pratum sit quod non pertransiret luxuria nostra **rc.** **E**t sequitur in fine capituli. **Q**uia tales non speraverunt mercedem iusticie **rc.** **D**icit ergo quod in filios dissidentes. id est qui non confidunt de gaudiis eternis venit ira dei. scilicet propter peccata vel dissidentie. id est de quibus non est confidendum quantum est ex parte meritorum. **E**t ideo cocludit Molite effici participes eorum communicando. scilicet eis in talibus operibus. **2. corinth. 6.** Que enim participatio iusticie cum iniustitate. aut que societas lucis ad tenebras aut que communicatio Christi ad belial. aut que pars fidelis cum infidelibus **rc.**

Lectio quarta.

Ecclasi enim aliquando tenebre: nunc autem lux in domino. Ut sicut lucis ambulate. **F**ructus enim lucis est in omni bonitate et iustitia et veritate. **P**robantes quid sit beneplacitum deo. **E**t nolite

Explanatio sancti Thome

communicare operibus infructuosis tenebra
rum magis autem redarguite.

Supra p̄hibuit apostolus peccata carnalia cōminando
penam et remouēdo fallaciam: hic assignat rationē iūsum
p̄t ex eorū conditionē. Et dicitur. Proponit enim pri
mo eorū conditionē. Secundo ex eis duas conclusiones in
ducit ibi. Ut filii lucis sitis te. Ponit autē duas condi
tiones. Primo preterita. Secundo conditionē presentē
ibi. Hunc autē lux te. Dicit ergo eratis aliquādo tene
bre. id est excusatē ignorātiā et errore. supra quarto. Es
te nebris obscurati habentes intellectū. ps. Pescerūtne
q̄ intellecerūt in tenebris ambulāt. Item tenebrosi per
peccātū. Proverb. 4°. Via impiorū tenebrosa ne iūcat
vbi corrūant. Sed notandū est q̄ indeterminate non di
ci tenebrosi: sed tenebre. quia sicut quilibet videat esse
id quod principaliter est in eo sicut tota ciuitas videt es
se rex et quod rex facit ciuitas dicēt facere. ita quādo pea
catū regnat in homine. tūc rotus homo dicēt pectatus et
tenebre. Sequit. Hunc autem lux te. Ibi ponit con
ditionē presentē. quasi dicat. Hunc autē habetis lucem
fidei. Joh. 3. 19. Inter quos lucetis sicut luminaria in
mūndo. Math. 5. Ios. estis lux mundi. Sed contra dicis
tur de iohāne baptista. Non erat ille lux. quomō ergo si
deles alij lux dicunt. Respondeo. Non dicunt lux per
essentiā sed per participationē. Deinde cum dicūt. Ut
filii lucis ambulate te. concludit duas conclusiones. Di
cerat enim et tenebre fuerūt. et q̄ nūc sunt lux. Et ideo
primo cōcludit ut se conformēt ei quod nūc sunt. Secū
do vt vident ea que prius fuerūt ibi. Et nolite communica
re. Primo in duas. Primo ponit ammonitionē. Secū
do eam exponit ibi. Fructus enim lucis te. Dicit ergo.
quia nūc lux estis faciatis opera lucis. ergo vt filii lucis
ambulate. Job. 12. Ambulate dum lucem habetis te. C
hoc autē exponit cū dicit. Fructus enim te. Ambula
tar autē quis vt filius lucis duplēciter. Primo quantū
ad substantiā vel genus operis. Secundo quantū ad mo
dum vel intentionē facientis. Primo ergo ponit opera
que oportet facere. Secundo qui debent fieri intentione
ibi. Probantes te. Dicit ergo. dixi vt ambuletis vt filii
lucis. fructus autē lucis est. id est opera fructifera et clas
sa. Eccl. 2. 4. Flores mei fructus honoris te. Et hoc in
omni bonitate te. Ibi aduertendū est q̄ omnis actus
virtutis ad tria reducit. Nam oportet q̄ agens ordine
tur in se et ad proximū et ad deū. In se vult bonus in se
ipso. et ppter hoc dicit. In omni bonitate. ps. Bonitatē
et disciplina et sceleriā docet me te. Item ad proximū per
iusticiā. Ideo dicit. In iusticia. ps. Feci iudicium et iusti
ciam te. Ad deū per cognitionē et confessionē veritatis
Et ideo dicit. Et veritate. Zacha. 8°. Veritatē tantum
et pacem diligite. Et aliter vt bonitas referat ad cor. iu
sticia ad opus. veritas ad os. Supra. 4°. et Zacha. 8°.
Quoniam veritatē vnu quisq; cū proximo suo. De
inde cum dicit. Probantes te. ostendit qua intentione
debeat operari. quia nō ex abrupto. sed p̄bantes id est
ratiōe discernentes. Opus suū probet vnu quisq; vt di
citur Sal. 6. Et hoc quid sit beneplacitū deo. id est vt in
rendatis facere quod placet deo. Rom. 12°. Probetis
que sit voluntas dei bona et beneplacētē perfecta. De
inde cum dicit. Et nolite comunicare te. horat eos ne
redeant ad statū quem reliquerūt. quia vt dicitur Sal.
2°. Si enī que destruxi hec iterum reddisco. pruarica
torem me cōstituo. 2°. petri. 2°. Canis reuersus ad suū
vomitū et sus lora in volutabzo lutū. Dividit autem ista
pars in duas. Primo ponit monitionē. Secundo assi
gnat rationē. ibi. Que autē in occulto te. Prima iterū

in duas. Primo monet eos ne malefactant. Secundo vt
mala reprehendat. ibi. Magis autē redarguite te. Dis
cit ergo. Probantes quid beneplacitū est deo et nolite
communicare operibus infructuosis tenebrosū. id est ope
rib⁹ carnalibus ducētibus ad tenebras perpetuas. quae
quidē sunt infructuosa. quia nō habent nisi momenta
nēa delectationē citissime transirent. Rom. 6°. Quęz
ergo fructū habulisti tūc in quibus nūc erubescit. Jus
de. 2°. Arbores autunales infructuose bis morue eras
dicte fluctus feri maris despumates suas confusiones
te. Item tenebrosi ppter turpitudinē quia comunicat
in eis cā brutis. Job. 24. Oculus adulteri obseruat ca
liginem dicens: no me videbit oculus et operiet vultum
sū. perfodit in tenebris domos te. His ergo nolite co
municare imitando coadiuādo consentīdo. Ecl. 13°.
Que comunicatio homini sancto ad carnē. Sed certe
hōc nō sufficit nisi etiā eos reprehendatis. quia vt dicit
August. Aliquādo deus punit comunicantes insontes
quia aliqui boni nō reprehendunt malos. Ecl. 17. Mās
davit autē vniuersitē de p̄ximo suo. Et ideo dicit magis
autē redarguite. 2°. thymo. 4°. Argue. obserca. incre
pa te. Sed nūquid semper peccamus si non reprehēdis
mus? Augusti. Quod enī non reprehēdis ex timore ca
ritatis: ne sc̄ peior efficiā. et scandalizatis affligat bos
nos. nō peccas. Si autē ex timore cupiditatis. ne sc̄ ins
vigeat et perdas beneficia tua sic peccas.

Lectio quinta.

Que autem in occulto fiunt ab ipsis
turpe est et dicere. Omnia autē que
arguitur a lumine manifestantur.
Omne enim quod manifestatur lumen est.
Propter quod dicit: Surge qui dormis et
exurge a mortuis et illuminabit te xp̄us.
Supra posuit apostolus monitiōes: hic assignat ratio
nes eā. Duas autē monitiōes posuit. Prima etiā
communicare operibus tenebrosū. Secunda vt redargu
rent peccatores. H̄c mōc ergo duo facit. Primo po
nit rationē prime monitiōis. Secundo rationē secunde
ibi. Omnia enim que arguitur te. Dicit ergo. Bene di
xi: nolite comunicare. tōno debetis et tales increpare et
redarguere. Quare? Quia que in occulto fiunt ab ipsi
turpe est et dicere. hoc autē est de virtutis carnalib⁹ in quib⁹
bus est turpitudi magna. quia minimū est ibi de bonis
ratiois cum huiusmodi actus communis sint nobis et huius
modi. Sequit. Omnia que arguitur te. hic ponit apo
stolus rationē secunde monitiōis. et facit duo. Primo enī
ponit rationē. Secundo assignat confirmationē ibi. Pro
pter quod dicit te. Quantū ergo ad p̄mū vult phare
et eos deceat delinquentes arguere. et hoc probat sic.
Quicquid ostendit malū esse redarguit. omnis enim re
dargutio manifestatio quedā est. Sed omnis manifesta
tio fit per lumen vos autē estis lux. ergo deceat vos argu
ere et eos manifestare. Ponit autē huius ratiois mai
orem ibi. Omnia autē que arguitur te. Minōz autē po
nit ibi. Omne quod te. Ideo deceat eos arguere. quia vt
dicit. 1°. corinth. 2°. Spiritualis iudicat omnia et ipse a
nemine iudicat. Deinde glo. sic exponit. Omnia sc̄ pec
ata que arguitur a lumine. id est a bonis et sanctis hos
minibus qui sunt filii lucis manifestant sc̄ per confessio
nem. Proverb. 2. 8. Qui aptē cofessus fuerit et relique
rit ea misericordia consequet. Omne autē sc̄ malū qđ
manifestat per confessionē lumen est. id est in lumine ver
itatis. Deinde confirmat hoc per auctoritatem dicens: Pos
pter quod surge te. Glosa sic exponit. Propter hoc qđ

in epistolam ad Ephesios v.

fit lumen, dicit scilicet spiritus sanctus. **O** tu qui dormis surge te. Sed hec non est consuetudo pauli. Et ideo dicendum est quod aplius introducit figuram positam. **Esaie. 60°.** Surge illuminare hierusalē te. dicens: Propter quod dicitur illud scriptura. Surge a negligencia boni operis. tu sc̄z qui dormis. **Prouer. 6.** Utique piger dormis es. ps. Numquid qui dormit nō adjiciet ut resurgat. Item exurge a mortuis id est ab operibus mortuis seu mortificantib⁹ **Heb. 9.** Emundabit conscientia nostra ab operib⁹ mortuis te. **Esa. 26.** Aluerit mortui tui interfecti mei resurgent. Exurge ergo et illuminabit te xp̄us. ps. Dominus illuminatio mea te. **Idem.** Illumina oculos meos ne vnq̄ obdormiam in morte. Sed nūquid possumus per nos resurgere a peccato, quia dicit: Surge et illuminabit te xp̄us. Respondeo. Dicendum est quod ad iustificationē impius duo requiruntur. sc̄z liberū arbitriū cooperans ad surgendum et ipsa gratia. Et certe hoc ipsum habet liberū arbitriū a gratia preueniente. t̄ ipsoesta meritorie operari a grātia subsequente. Unde dicit **Treno.** vlt. Converte nos deus et conuertemur.

Lectio sexta.

Videamus itaq; fratres quomodo cautele ambuletis: non quasi insipientes: sed ut sapientes: redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes sed intelligentes que sit voluntas dei.

Supra prohibuit fallatiariū carnalium vetustatem: hic hortatur ad contrariā nouitatem. Et primo hortat ad nouitatem contraria fallacie. Secundo ad nouitates contraria luxurie ibi. Et nolite inebriari te. Prima in tres. Primo inducit ad cautelā contraria fallacie. Secundo ostendit novitatem cautele ibi. Sedimentes tempus te. Tercio docet modū cautele ibi. Propterea nolite fieri te. Dicit ergo itaq; sc̄z ex premissis videat quoniam cautele ambuletis. Cautio est quedā conditio prudentie per quā aliquis vitā impedimenta agendop̄ et hanc cautelā debent omnes habere. **Prouer. 4°.** Oculi tui videat recta et palpebre tue precedat gressus tuos. Hoc autē pertinet ad sapientes, et ideo dicit. Non quasi insipientes, qui sc̄z nesciunt vitare impedimenta. ps. Turbati sunt omnes insipientes corde, sed ut sapientes. **Ecl. 2.** Sapientis oculi in capite eius stultus in tenebris ambulat. Quidā dicit si non caste tamen caute. Sed sic nō accipit apostolus. sed dicit caute, ac si diceret, caute ab omnibus contrariis castitati. Necessest autē buius cautele ostendit cū dicit. Sedimentes tempus te, quod potest exponi dupliciter. Sedimēt enim aliquis quādōḡ rem suaz dando enxenia vel aliquid p̄ea, sicut dicit aliquis redimere vexationē suam dando enxenia vel pecunia vel quādo dimittit in iure suo. Dicit ergo. Totū tempus hoc est tempus calūne, et ideo redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Ex quo peccauit adam et tūc semper parate sunt insidie impellentes ad peccatum. Non sic autē in statu innocentie in quo nō oportebat hominē ab aliquo licito abstinerere, quia in eius voluntate non erat impellēs aliquid ad peccatum. Vnde autē oportet nos tempus redimere quoniam dies mali sunt, id est debemus maliciā dierū vitare, dīcē malū precauere ut dicit **Ecl. 7.** Et etiā a quibusdā licita abstinere. **I. corinth. 10.** Omnia milī licent, sed non omnia edificantur. In hīc autem modū dicit aliquis vexationē suaz redimere quia dimittit aliquid de iure suo peccare. Et alter. Sedimentes tempus te. Contingit quādō et aliquis per magnū tempus vite viuit in peccato

et hoc est tempus perditū. Sed quoniam redimet cum homino nō sufficiat ad debita persoluenda. Respondeo. Dicendū est quod tanto magis debet vacare operibus bonis quanto prius institerit malis. **I. petri. 4.** Sufficit enim præteriti tempus ad voluntatē gentiū consumandā his qui ambulauerūt in luxurij, vinolentij, desiderijs te, sed prima expeditio est melior. Deinde cū dicit. Propterea rea nolite fieri te, docet modū cautele dicens. pp̄terea sc̄z ut possitis tempus redimere nolite fieri imprudentes. Nota q̄ differēta est iter sapientiā et prudentiā. P̄tutia enim est quedā sapientia sed nō vniuersalis sapientia. **Prouer. 10.** Sapientia est id est prudentia.. Sapientia enim simpliciter dicit qui habet de omnibus ordinare, sapiens autem sc̄z quid dicit qui habet ordinare de his de quibus est sapiens. **I. corinth. 3°.** Ut sapiens architectus fundamentū posui, quia sapientia est ordinare, ut dicit. I. metaphysice. Omnis autē ordinator respicit finē. Ille ergo simpliciter est sapiens qui cognoscit finem vel qui agit, pp̄ter finē vniuersalē sc̄z dei. **Neutro. 4.** Hec est enim sapientia vestra te. Sapientia enim est diuinariū rerū cognitione, ut dicit **Aug. 4.** de trinitate. Prudētia vero est particularis rei, prudētia, quādo sc̄z quis ordinat facta sua. Et ideo sapientia est viro prudentia, pp̄ter hoc ergo dicit: Nolite fieri imprudentes sed intelligentes te, sicut ratio speculativa ordinat de agendis et iudicat, oporeat autē conclusiōes habere et iudicare per principia et similiter in operabilibus. Itud autē primū principiū per quod debemus iudicare omnia et regulare, est voluntas dei. Et ideo intellectus in moralibus et diuinis debet habere, p principio voluntatē dei, quia si hāc habeat, p principio fit prudēs intellectus. **Neutro. 32.** Ultimā sapientia et intelligentia te, hoc autē docuit dominus. **Matt. 6°.** Fiat voluntas tua.

Lectio septima.

Et nolite inebriari vino: in quo est luxuria, sed impleamini spiritus sancto, loquētes vobisimetiis in psalmis, hymnis, et canticiis spiritualibus, cantantes et psallentes in cordibus vestris domino, gratias agentes semper pro omnib⁹ in nomine domini nostri iesu xp̄i deo et patri.

Subiecti in iudicio in timore xp̄pi.

Supra induxit ad nouitatē cōtra vetustatē fallacie: hic hoc idem facit contra vetustatē virtutē carnalium. Et dicamus quod prius reprehendit peccata carnalia quantum ad luxuriam, hic quantū ad gulā. Duo autē facit. Primo enim prohibet vetustatē. Secundo inducit statim ad nouitatem ibi. Sed impleamini te. Dicit ergo dixi et fornicatio et omnis immunditia nō nominet in vobis, sed ad hoc contendū debetis a vino superfluo abstinere, quia cibus et potus superflū est causa luxurie et precipue vinū quod calefacit et mouet sp̄us. **Prouer. 20.** Luxuriosa res vñi et tumultuosa ebrietas **Hester. 1.** Et elli rex bylariorum post nimiam potationē incaluitser mero te. **See. 4.** Fornicatio et vñi et ebrietas auferūt cor. Unde hiero. Quādō zodoma non vicit, vina vicerūt ioh. Holite ergo te, sed impleamini spiritus sancto. Inter omnia que multos spiritus generat est vñi, unde generat animositas et facit hoīes per talenta loqui, ut dicit. **2. Esdr. 3°.** Et ideo cōuenienter docet eos cōtra hoc repleri spiritus sancto qui generat seruōt de notiōis. **No. 12.** Spiritu seruētes. Item gaudū et leticiā spiritualē. **No. 14.** Justicia et pars et gaudū in spiritus sancto. Item facit audacter loqui. **Actu. 2.** Repleti sunt oēs spiritus sancto et ceperūt

Explanatio sancti Thome

loqui tc. Et ideo qui eos loquentes audiebat credebat eos ebrios. Sed nunquid habemus spiritum sanctum in nostra potestate? Respondeo et dico quod habere spiritum sanctum est duplicitate vel receptum et sic non est in nostra potestate cum recipere sed ex dono dei eum recipimus. Ro. 5. Caritas dei diffusa est in cordibus nostris tc. Ad eius dispositio et sic non sumus sufficietes eum recipere. id est nos disponere sine gratia dei. 2. corinth. 3. Non sumus sufficietes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis sed sufficietas nostra ex deo est. Et aliquis dicit recipere spiritum sanctum non tam plenus esse spiritus sancto quanto less habet gratiam spiritus sancti quanto ad aliquam et non quantum ad omnem hominis operationem. Tunc autem dicit plenus spiritus sanctus quanto eo vivit generaliter. Modus autem repletio est in dilectione dei et proximi. Et ideo cum dicas loquentes tc. Primo tangit modum repletio ex parte dei. Secundo ex parte proximi ibi. Subiecti inuidem tc. Circa primum tria facit. Primo ponit spiritualis meditatio. Secundo spiritualis exultatio ibi. Cantantes tc. Tercio gratiarum actio ibi. Huius ageret tc. Prima in duas. quia primo ponit modum meditatio. Secundo materialia eius. ibi. In psalmis tc. Dicit ergo loquentes vobis tc. Est autem duplex locutio. Una exterior hominis ad hominem. Alia interior hominis ad seipsum. Talis autem debet esse compunctiu. Job. 10. Loquar in amaritudine anime mee. Item debet fieri in secreto. Mat. 6. Tu autem cum oraueris intra cubiculum tuum et clauso hostio ora patrem tuum. Et cap. 8. Intrans in domum meam conquescas cum illa. Materiam vero meditatio tangit cum dicit. In psalmis tc. Psallere est uti psalterio. Et sic in psalmis id est bonis operatiobus. ps. Sumite psalmum et date tympanum psalterium iocundum tc. Et hymnis. id est laudibus diuinis ps. Hymnus oibis sanctis eius tc. Et canticis spiritualibus. scilicet de spe eterno. Ro. 12. Spe gaudentes. ps. In deacordo psalterio cum canticis in cythara. ps. Cantate domino cantica nouum tc. Meditetur ergo de recta operatione quid facientur. de divina laudatione quid imitandur. de celesti iocundatione quid et quomodo seruendum. Sic ergo effectus spiritus sancti primo est sacra meditatione. Secundo spiritualis exultatio. quia ex frequenti meditatione ignis caritatis in corde accedit. ps. Conluit cor meum ira mea et in meditatione mea exardecet ignis tc. Et hinc generat leticia spiritualis in corde. Et ideo dicit. Cantantes et psallentes. id est ut affectus vestri afficiant gaudio spirituali ad operam bona. 1. corinth. 14. Psallit spiritu. psallit mente. Col. 3. In omni sapientia docentes et commonentes vosmetipos in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus in gratia cantantes et psallentes in cordibus vestris vestrarum. Ex hoc error hereticorum confundunt dicentes quod tantum est cantare domino cantica vocalia sed spiritualia tantum. Nam in laudibus ecclesie est aliquid per se considerandum. et hoc est quod aplius dicit. In cordibus. Aliquid vero propter aliud. et hoc propter duos. propter nos ut mens nostra incite ad devotionem interiorum. sed si ex hoc aliquis comoneat ad dissolutionem vel gloriam inanem hoc est contra intentionem ecclesie. Item propter alios quia per hoc rudes efficiuntur devotiores. 4. Regn. 3. Quis caneret psaltes facta est super eum manus domini. Tertius effectus est gratiarum actio. quod ex hoc quod alius quis sic affectus est ad deum recognoscit se oia habere a deo. Quanto enim aliquis magis affectus ad deum et ipsum cognoscit tanto videt eum maiorem. et se minorum. ymum propinquum in comparatione ad deum. Job. 42. Oculus meus videt te. ecce me reprehendo tc. Et ideo dicit. Gratias agentes pro omnibus scilicet donis. vel prosperis vel aduersis. ps. Benedic dominum in omni tempore tc. quia hec

etiam sunt nobis in via. Jacobi. 1. Omne gaudium christum te tc. Actu. 5. Ibant apostoli gaudentes tc. 1. thes. 5. In omnibus gratias agite. Sed hoc in nomine domini nostri iesu christi: quia oia bona prouenit per eum. Rom. 5. Pax habemus ad deum per dominum nostrum iesum christum per quem et accessum est. Sed addit deo in quantum actor noster est per creationem. et patri quantum misit nobis christus per quem regenerauit nos. Et sic gratias deo quantum ad bona naturae patri quantum ad bona gratiae. Sed quantum ad proximum ponit modum repletionis dicens: Subiecti in uice in timore christi. non propter timorem humanum sed christi.

Lectio octava.

Mulieres viris suis subdite sint: sicut ut domino: quoniam vir caput est mulieris: sicut christus caput est ecclesia: ipse salvator corporis eius. Sed sicut ecclesia subiecta est christo: ita et mulieres viris suis in oibis. viri diligite uxores vestras sicut et christus dilexit ecclesiam et secundum tradidit pro ea ut illam sanctificaret: mundans eam lauacro aque in verbo vite ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi: sed ut sit sancta et immaculata. ita et viri debent diligere uxores suas ut corpora sua Supra apostolus posuit precepta generalia ad omnes: hic ponit ea que pertinet ad speciales quasdam personas et status. Et quia finis philosophi in politicis. domus habet tres conexiones sine quibus non est perfecta. scilicet viri et mulieris. partis et filii. domini et serui. ideo hec tria personae instructi. Primo mulier et vir. Secundo patres et filium. cap. 6. ibi. Filius obediens tc. Tercio seruos et dominos ibi. Serui obediens tc. Prima in duas. Primo enim monet mulieres subiectas. Secundo viras de dilectione ibi. Viri diligite tc. Prima in duas. Primo ponit ammonitionem. Secundo eius rationem ibi. Quoniam vir caput est tc. Dicit ergo mulieres viris suis subdite sint. quia certe mulier si primaria habeat contraria est vir suo ut dicit. Eccl. 1. 5. Et ideo specialiter monet eas de subdictione. Et hoc sicut dominus: quia proportio viri ad uxorem quoddammodo est sicut serui ad dominum in quantum debet regi mandato domini. sed differencia est in hoc quod dominus ut seruis suis quo ad id quod est sibi virile. sed vir utitur uxori et liberis ad utilitatem communem. Et ideo dicit. Sicut dominus. Non quod vere sit dominus sed sicut dominus. 1. petri. 3. Mulieres subdite sint viris suis tc. Deinde subdit rationem suam. Circa quod tria facit. Primo eam ponit. Secundo exemplum inducit. ibi. Sicut christus tc. Tercio ex exemplo intentum concludit ibi. Sed sicut tc. Ratio autem hec est: quoniam vir est caput mulieris: in capite autem viget sensus visus. Eccl. 2. Sapientia oculi in capite eius. Et ideo vir debet gubernare mulierem ut caput eius. 1. corinthio. 11. Caput quidem mulieris vir. Deinde ponit exemplum cum dicit. Sicut christus caput est ecclesia. supra primum. Jam dedit caput supra omnem ecclesiam que est corpus Christi. Et hoc non ad utilitatem suam sed ecclesie. quia ipse est salvator corporis eius. Act. 4. Non est enim aliud nomen sub celo panum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri. Eccl. 12. Ecce deus salvator meus tc. Et hoc autem concludit intentionem cum dicit. Sed sicut tc. Quasi dicat. Non est quoniam quod membrum repugnet ipsi capiti in aliquo. nunc autem sicut christus caput est

In epistolam ad Ephesios V.

eccllesiis nō ita vir est caput mulieris. hō debet ergo mulier inobedientis esse viro. sed ut eccllesia subiecta est xpo. ps. Nonne deo subiecta erit anima mea tc. Ita t̄ mulier est viri suis. Genes. 3. Sub viri potestate eris. Et hoc in oībus sc̄z que non sunt cōtra dēū. quia dicit Act. 5. Obedi oportet deo magis q̄ hominibus. Deinde cū vici. Viri diligite uxores vestras tc. monet viros ad dilectionē uxorē. Et primo facit hoc. Sc̄do assignat rationē huius ibi. Sicut xpus tc. Dicit ergo. Viri diligite uxores vestras. quia certe ex amore quem habet vir ad uxorē magis caste vivit et pacifice vteros se habet. si autē vir alia diligit q̄ suam: se t̄ suā discriminī exponit. Col. 3. Viri diligite uxores vestras t̄ nolite amari esse ad illas. Tantum autē rationē huius triplicē. Primum sumit ex exemplo xpi cum dicit. Sicut et xpus tc. Secundum ex parte viri ibi. Qui suā uxorem diligat tc. Terziū ex ḡte mādati diuini ibi. Propter hoc relinquit tc. Circa primū tria facit. Primum p̄ponit exemplū dilectionis xpi. Secundū signū ibi. Et tradidit tc. Tercio cōcludit intentū ibi. Ita t̄ viri tc. Dicit ergo. Sicut et xpus dilexit ecclesiā. Iuxta eodē. Estote imitatores dei sicut filii carissimi tc. Signū autē dilectionis xpi ad ecclesiā ostendit quia tradidit semetip̄m pro ea. Sal. 2. Dilexit me t̄ tradidit semetip̄m pro me tc. Isa. 53. Tradidit in mortē animā suam tc. Sed ad quid ut sanctificaret eaz? Heb. vlti. Iesu ut sacrificaret per suū sanguinem populum tc. Job. 17. Sanctificata eos in veritate. Iste est esse eus mortis. Effectus autē sanctificationis est mundatio eius a maculis peccatorū. Ideo subdit dicens: Undans eam lauacio aq̄e. qd̄ quidē lauacrum b̄z virtutē a passione xpi. Rom. 6. Quicquid baptizati sum⁹ in xpo iei. in morte ipsius baptizati sumus. cōfepuli est sumus cum illo in mortē per baptismū. Ezechiel. 36. Effundā super vos aquā mundā tc. Zech. 13. Erit fons patens domui dñi tc. Et hoc in verbo vite. Qd̄ adueniās aq̄ dat ei virtutē absoluendi. Davit. vlti. Euntes ergo docete omnes ḡtē baptizatēs eos in nōn patris t̄ filii t̄ spiritus sancti. Tunc autē sanctificationis est puritas ecclesiæ. Id dicit. Ut exhiberet sibi gloriosam ecclesiā tc. Quasi dicat apostolus indecē est q̄ imaculatus sponsus sponsi diceret maculatā. Et ideo sibi exhibet eam imaculatā: hic per gratiā sed in futuro per gloriā. Unde dicit. Gloriam sc̄z per claritatē anime t̄ corporis. Phil. 3. Resonabit corpus hūlitatis nostre tc. Et ideo addit. Nō habentē maculam. ps. Ambulans in via imaculata tc. ps. Beati imaculati in via tc. Neq̄ rugā. id est sine detectu passibilitatis. quia ut dicit Apoc. 7. Non effidente neḡs sicut amplius. Ut aliquid hīmō. Sed ut sit sancta per confirmationē gratiā t̄ imaculata ab omni immūditia. Et hec omnia intelligi possunt de exhibitiōe que erit in futuro per gloriā. Si autē de exhibitiōe per fidēz sic diceret ut exhiberet sibi sc̄z per fidem ecclesiā gloriam. quia gloria magna est sequi dominū ut dicit Eccl. 23. Non habentē maculā sc̄z criminis mortalisi. Maculata eo in iniquitate tua. Jere. 2. Neq̄ rugā. id est duplicitatē intentionis quam non habent qui recte consciētū sunt xpo t̄ ecclesiē. Job. 16. Ruge mei testimonii dicit contra me tc. Sed magis sancta per intentionē t̄ imaculata per omnīmodā puritatē. Et hoc tertio concludit intentū dicens: Ita t̄ viri debent diligere uxores suas vt corpora sua.

Lectio nona.

Qui suām uxorem diligat seip̄m dīḡlit. Nemo enim vñq̄ carnem suā odio habuit sed nutrit t̄ souet eam

sicut t̄ xps ecclesiā. quia membra sumus corporis eius de carne eius t̄ de ossibus eius. Supra induxit viros ad dilectionē uxorum ex parte xpi vel exemplo dilectionis quam habet xps ad ecclesiā: hic ostendit idem ex parte ipsiusmet viri. Et facit duo. Primo ponit rationē. Secundo confirmat eam per exemplū. ibi. Sicut t̄ xpus tc. Ratio est talis. Vir t̄ mulier sunt quoddammodo vñq̄. unde sicut caro subdit animē ita mulier viro. sed nullus vñq̄ habuit carnē suam odio. ergo nec uxore. Dicit ergo. Qui suā uxorem diligat seip̄m diligat. Davit. 19. Itaq̄ noī sunt duo sed vna caro. Et ideo sicut peccaret contra naturā qui seip̄m odio haberet: ita qui uxore. Eccl. 25. In tribus beneplacitū est spiritus meo que sunt p̄batō coā deo t̄ hominibus. cōcordia fratribus. amor proximoz. t̄ vir t̄ mulier bene sibi p̄sentientes. Qd̄ autē sic debeant diligere probat dicens: Quia nemo carnē suam vñq̄ odio habuit. qd̄ patet per effectū. quia p̄batō dilectionis exhibitiō est operis. Nam id qd̄ pro viribus cōseruamus diligimus. sed quilibet nutrit t̄ souet carnē suam propter conseruationē. 1. t̄ymoth. vlti. Habentes autē alimētā t̄ quibus reganur tc. Sed contra. Luce. 14. Qui nō odit uxorem tc. nō potest me us esse discipulus. Respōdeo. Dicendū est q̄ ut apostolus dicit: sic homo uxore debet diligere sicut se. se autem debet homo diligere infra dēū. sic ergo uxore debet diligere sc̄z infra dēū. Dicit autē qui non odit uxorem nō quia precipiat eam odire. quod esset peccatum mortale precipere: sed precipit eam ira ut se diligere. nūc autē mīnor dilectio est quasi quoddam odii respectu eius quod su me t̄ plus diligēt. sc̄s respectu dei. ita nemo carnē suā odit tc. Sed contra. Qui diligit aliquē non vult nec appetit ab eo separari. sed sancti volunt a carne separari. Rom. 7. Infelix ego homo quis me liberabit de corpore mortis huius? Phil. 1. Desideriū habēs dissolui tc. Preterea nullus affligit quod diligit: sed sancti affligunt carnē suam in hoc mundo. 1. corintb. 9. Castigo corpus meū tc. Preterea quidā occidunt se sicut auditiū est frequenter. Item de iuda. Respōdeo. Caro potest cōsiderari in se t̄ sic nō habet odio: sed naturaliter quilibet appetit eam esse t̄ souet eam ut sit. Vel potest cōsiderari caro inquantū est aliquid impedimenta quod volumus. t̄ sic odio quoddammodo habeb̄ per accidens. Nam omne qd̄ volumus aut est bonū aut malum. si bonū vel est ut finis ultimus sc̄s vita eterna: a qua impeditur per carnē. 2. corintb. 5. Quādiū sum⁹ in hoc corpore peregrinamur a domino. Et quia naturaliter appetimus finē nostrā et bene esse nec hoc possumus quādiū in hac carne sumus ideo vellemus eā abūcere. non sicut malū odio hītū: sed sicut bonū minus dilectū impediens malū bonū. Et sic exponēde sunt auctoritates supra inducē. Infelix tc. Item desideriū habens tc. vel consimiles. Et illud qd̄ volumus est bonū non ut finis sed disponens ad finem si eū sunt habitus virtutū. hoc autem bonū impedit per carnē lacrimā. Et ideo sancti affligunt t̄ macerant carnē suam ut subdat spiritū ad repressionē concupiscentiarū quia caro p̄cupit impidiens acquisitionē virtutū nos disponentū ad bonū ultimū. Et ideo qui sic affligit carnē suam ut subdat spiritū non odit eam sed procurat bonū eius quia bonū eius est q̄ subiectū spiritū. sicut bonū hominis est q̄ subiectū deo. ps. Mibi autē adhēdere deo bonū est. Et sic intelligit. Castigo corpus meū tc. t̄ p̄similes. vnde hoc nō oportebat fieri in statu innoctēti quādiū homo subditus fuit deo t̄ caro totaliter subdita fuit spiritui. in qua quidē mutua subiectōe consistēbat bonū originalis iusticie. Sed aliquando illud quod volumus est malū. t̄ ideo sicut bonū carnē affligunt vel

Explanatio sancti Thoime

deponere volunt inquantū impeditiva est boni quod appetunt: ita mali inquantū caro est impeditiva mali quod appetunt eam occidit et se suspendit sicut iudas. ¶ Deinde ostendit q̄ virū oportet vxorē diligere, et hoc per exēplū. Unde dicit. Sicut et xp̄s ecclesiā sc̄z dilexit sicut aliq̄d sui quia mēbra sumus corporis. *Supra. 4.* Sumus enī inuicē membra. Dicit autē de carne eius propter eandē participationē nature. *Luce. viii.* Spiritus autē carnē et ossa non habet. Et dicit de carne mystice quantū ad debiles qui sunt carnei, et de ossibus eius quantū ad fortes qui sunt osse.

Lectio decima.

Dopter hoc relinquet homo patrē p̄t matrem suam et adhærebit vxori sue: et erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnū est. Ego autē dico in xp̄o et in ecclesia: Verūtamē et vos singuli vnuſquisq; vxorem suam sicut seipsuz diligat: vxor autē timeat virū suum.

Supra exhortat est apostolus ephesios ad amore vxoruſ duplicitē sc̄z exemplo dilectionis xp̄i ad ecclesiā: item ex amore hominū ad seipm: hic tercio horat eos per auctoritatē scripture. Et circa hoc tria facit. Primo auctoritatē inducit. Secundo eam mystice exponit ibi. Sacramentū hoc. Tercio adaptat eam sc̄din litteralē sentiū ad propōlitū suū. Ibi. Verūtamē et vos. Tercio. Auctoritas hec dicit. *Gen. 2°.* Dicta ab adam vidente vxorē sc̄z de costa sua formata. Sed p̄tra dicit *Mat. 19°.* q̄ deus hoc dixit. Respondeo. Adam ut a deo inspiratus hoc dixit: deus autē ut adam inspirans et docens. Nos autē hoc idem dicimus et multa alta que dicit domin⁹ spiritu dei docente. Unde dicit. *Marhei. 10°.* Non enim vos estis qui loquimini. *Ita* hinc est q̄ in predīca auctoritate triplex iunctio viri ad mulierē designat. P̄tma per affectū dilectionis q̄ est tantus affectus viruſies ut patres relinquāt. *2. Lsdr. 9.* Diligit homo vxorū suam magis q̄ patrem et multi dementes facti sunt propter vxores suas. Ibi multa. Hoc autem naturale est quia appetitus naturalis est cōcōs debite actiōi. Constat autē q̄ omnibus agentibus superioribus inest appetitus ut propinēt et cōcēnt inferioribus. Et ideo amor naturalis inest eis versus inferiora. Et quia homo respetu patrio et matris est inferior non superior. ideo ad vxorem cuius est superior et ad filios naturaliter plus afficitur q̄ ad parentes. et etiam quia vxor sibi coniungitur ad actum generatiōis. *Secunda* coniunctio est per cōuerſationē. Unde dicit. Et adhærebit vxori sue. *Eccl. 25°.* In tribus beneplacitū est spiritui meo. *Ita* Tercia est per carnalē coniunctiōne ibi. Et erunt duo in carne vna id est in carnali opere. In qualibet enim generatione est virtus actina et passiva. sed in plantis viras est in ecclē. In perfectis autē distinguitur. Et ideo in actu generationis ita se habēt masculus et femina in animalibus sicut in plantis toto corpore. *Consequēter* exponit eaꝝ mystice et dicit sacramentū hoc magnū est. id est sacre rei signū sc̄ilicet coniunctionis xp̄i et ecclesiæ. Sapientie. *6°.* Non abscondā a vobis sacramentū dei. *Ita* hinc est hic q̄ quartuſ sacramenta diuī magna. sc̄ilicet baptiſmus ratioē effectus quia delet culpam et aperit ianuam paradisi. Confirmatio ratioē ministerij. quia solū a pontificibus et non ab alijs confert. Eucharistia ratioē consistente quia totum xp̄m continet. Item matrimonium ra-

tione significatiōis quia significat coniunctionem xp̄i et ecclēsie. Et ideo si mystice exponat debet sic exponi littera precedens. propter hoc relinquet homo patrem et matrem sc̄ilicet in sempiternū. Reliquis inquā patrem inquantū est missus in mundū et incarnatus. *Job. 16. Exi* ui a patre et veni in mundū. *Et* matrē faciliſsynagogam. *Jere. 12.* Reliqui domū meam et dimisi hereditatem meā. *Et* adhærebit vxori sue ecclesiæ. *Matb. vls* timo. Ecce vobis ſum omnibus diebus. *Et* Conſequēter argumentaſc̄dm ſenſum litteraleſ exponendo predictū exemplum. Quedam enī ſunt in ſacra ſcriptu ra veteris testamenti: que tantum dicuntur de xp̄o ſicut il lud. *ps.* Foderunt manus meas. *Et* illud *Eſate. 7°.* Ecce virgo concipiet. *Et* Quedam vero de xp̄o et alijs exponi poſſunt. ſed de xp̄o p̄cipitaliter. de alijs vero in figura xp̄i ſicut predictū exemplum. *Et* ideo primo expoñendum eſt de xp̄o et poſtea de alijs. *Et* ideo dicit. *Ex* rumcam et vos ſinguli vnuſquisq; vxori ſuam diligat. Quasi dicit. De xp̄o dicut principaliter tamē implenum eſt in alijs et ſi ſiguraliter in figura xp̄i. Dicit autē ſicut ſemēp̄m: quia ſicut vnuſquisq; ſe diligit in ordine ad deum: ita debet vxori diligere non inquantū trahit ad peccatum. *Luce. 14°.* Si quis venit ad me et non odit patrem et vxorem ſuas. *Et* Sequit. Non poſt meus eſt dicitur. Sed quid de vxori: vxor autē virum timeat. ſe timore et reuerentie et ſubiectiōis quia debet ei eſte ſubiecta.

Capitulum sextum.

Huius obediſt parentibus vestris in domino. Hoc enim iustum eſt honora patrem tuum et matrem tuam quod eſt mandatum primū in promiſſione ut bene ſit tibi et ſis longe super terram. Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios vestros: ſed educate illos in disciplina et correctione dei.

Supra monuit virum et vxorem que eſt vna connexio familiæ: hic monet patrem et filios que eſt ſecunda connexio domus. *Et* primo facit monitionē quomodo filii ſe debeant habere ad parentes. Secundo quomodo conuerter parentes ad filios ibi. *Bolite. tc.* Prima in duas. Primo proponit monitionē. Secundo oſtendit rationē. Ibi. *Hoc enim eſt iustum. tc.* Dicit ergo. Filii obediſt tc. *Hoc* tandem eſt hic q̄ patres debent naturaliter instruere filios moibus: filii autem instruenter parentibus naturaliter debent eis obediſt. *Col. 3°.* Filii obediſt ſeſſet parentibus per omnia. hoc eſt enim beneplacitū domi no tc. Dicit autem in domino: quia non eſt obediens parentibus nec alius in hiſ ſunt contra deum. *Actu. 5°.* Obediſt oportet deo magis q̄ hominibus. *Et* per hoc ſoluitur auctoritas modo allegata. *Luce. 14°.* Si quis venit ad me et non odit patrem tc. quia hoc intelligitur inquantū ſunt contra deum. Nationē autem affiſgnat ex duobus ſc̄ilicet ex iuſticia et vilitate, q̄ autē ſit iustum patet ac probatur. quia lex diuina nihil mandat nisi iustum. *ps.* *Justicie domini. tc.* *Et* hoc iādat lex diuina. *Erodi. 20°.* et *Deutrono. 5°.* Honora patrem tuum et matrem tuam tc. *Eccl. 3°.* Qui timet deum honorat patrem tc. Honor autem importat exhibitionem reuerentie his qui ſupra nos ſunt. Sed quia parentes habemus ſupra nos virtutē nomine honoris. Dicit ergo. *Hoc enim iustum eſt. Honora patrem tuum et ma-*

Soror. vi. alioſ exell.
inf. vii.